กรณีตัวอย่างกลยุทธ์การสอนเรื่องการควบคุมการบริโภคยาสูบ สำหรับนักศึกษาพยาบาล

EXEMPLARY TEACHING STRATEGIES TO CONTROL TOBACCO CONSUMPTION FOR NURSING STUDENTS

รัตนาภรณ์ ศิริวัฒน์ชัยพร วท.ม (Ratanaporn Siriwatchaiporn, M.Sc.)[1]
นิภา ลิสุคนธ์ ค.ม. (Nipa Leesukol, M.Ed.)[2]
สมฤดี ศิลาพัชรนันท์ พย.ม (Somrudee Silapatcharanun, M.N.S.)[3]

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การสอนนักศึกษาพยาบาล เรื่อง การควบคุมการบริโภคยาสูบ พร้อมกรณีตัวอย่างการจัดการเรียนการสอนโดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือและการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ ผลการสะท้อนคิดจากนักศึกษาพบว่า การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนสนุกในการเรียน มีการพัฒนาสัมพันธภาพกับเพื่อน มีเจตคติเชิงบวกในการเรียนรู้ นอกจากนี้ในการร่วมโครงการจิตอาสาทำให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือสังคมให้ปลอดบุหรี่

คำสำคัญ: กลยุทธ์การสอน, การควบคุมการบริโภคยาสูบ

Abstract

Aim of this article is to present exemplary teaching strategies to control tobacco consumption in nursing students. Cooperative learning and project-based learning based on tobacco control concept were proposed as effective teaching strategies for tobacco control. Results from students' reflection demonstrated that variety of teaching patterns contributed to enjoyable classes, friendship development, and positive attitudes toward learning. In addition, the project-based learning gave students to be proud of supporting tobacco-free society.

Keywords: teaching strategies, tobacco control

[1] *พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ Email: siriwatchaiporn2499@gmail.com*
[2] *อาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต Email: nipa_lee2000@yahoo.com*
[3] *พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ (ด้านการสอน) วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ Email: somrudee.s@bcn.ac.th*

บทนำ

การสอนเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมการบริโภคยาสูบในสถาบันการศึกษาพยาบาลเป็นบทบาทสำคัญที่เครือข่ายพยาบาลเพื่อการควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทยกำหนดเป็นแผนกลยุทธ์การดำเนินการ 1 ใน 8 กลยุทธ์ของปี พ.ศ.2557 – 2559 นักศึกษาพยาบาลควรเข้าใจและตระหนักในจรรยาบรรณวิชาชีพการพยาบาลในเรื่อง “ข้อ 1 พยาบาลพึงรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ต้องการการพยาบาล และบริการสุขภาพในการสร้างเสริมสุขภาพป้องกันความเจ็บป่วยและข้อ 6 พยาบาลพึงป้องกันอันตรายต่อสุขภาพและชีวิตของผู้ใช้บริการ” (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ, 2546) โดยร่วมดำเนินการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพและฟื้นฟูสุขภาพให้ประชาชนปลอดภัยจากควันบุหรี่ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน การสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมให้ปลอดบุหรี่และควบคุมการบริโภคยาสูบนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลควรเน้นให้มีการสอนสอดแทรกเรื่องดังกล่าวกับนักศึกษาพยาบาลที่ควรเป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพให้กับประชาชนโดยไม่ควรเป็นผู้ติดบุหรี่เสียเอง และหากนักศึกษาพยาบาลสามารถอดบุหรี่ได้ความเข้าใจกระบวนการของการเสพจนติดของตนเองและกระบวนการถอดถอนการเสพติดจะช่วยให้นักศึกษานำสิ่งต่าง ๆที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในอนาคตได้

การทำให้นักศึกษาพยาบาลมีพฤติกรรมจริยธรรมที่ดี มีความรู้ความสามารถตัดสินใจในประเด็นจริยธรรมต่าง ๆในวิชาชีพที่เกิดขึ้นในคลินิก มีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ 1) มีความรู้ในศาสตร์ของจริยศาสตร์ 2) มีความรู้ในศาสตร์ของวิชาชีพ 3) เป็นคนดี มีจิตใจอ่อนโยนเข้าถึงคุณค่าชีวิตทั้งของตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งชีวิตของสัตว์โลกอื่น ๆ มีจิตใจที่เมตตา กรุณา ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่น อีกทั้งอยากช่วยเหลือผู้เจ็บป่วยให้พ้นจากทุกข์ อยากให้ประสบความสุข (อรัญญา เชาวลิต, 2558) ในการสอนสาระความรู้ผ่านตัวหลักสูตรเป็นวิชา ในข้อ 1 และข้อ 2 สามารถสอนทางตรงด้วยกลวิธีต่าง ๆ แต่ในการสอนให้ผู้เรียนมีจิตใจอ่อนโอน มีเมตตากรุณา ไม่สามารถสอนทางตรงได้ กระบวนการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสอนผ่านกิจกรรมการมีจิตอาสา หรือจิตสาธารณะซึ่ง สามารถช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนได้ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 2557) จากการศึกษา ผลการวิจัยของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard Business Review อ้างในพงษ์ชัย ชัยมงคล,2554) สรุปได้ว่าการเรียนโดยนั่งฟังบรรยายจำได้เพียง 5 % ได้เห็นตัวอย่างจะช่วยให้จำได้ 30 % แต่ถ้ามีการแลกเปลี่ยนพูดคุยกันจะช่วยให้จำได้ถึง 50 % การได้ทดลองปฏิบัติเองจะจำได้ 75 % และเมื่อได้สอนผู้อื่นโดยการติวหรือการสอน จะช่วยให้จำได้ถึง 90 % ผู้เขียนในฐานะทีมผู้สอนในรายวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลจึงได้พัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนให้มีกลยุทธ์การสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์รายวิชา ทั้งในแง่ของศาสตร์ทางจริยธรรม และกฎหมาย รวมทั้งพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม ความเป็นคนดีควบคู่กันไป ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานองค์กรวิชาชีพ 2) อภิปรายประเด็นจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาล 3) จัดทำรายงานกรณีศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นปัญหาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมและกฎหมายฯ 4) จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก(Problem Based Learning) 5) จัดกิจกรรมให้มีการฝึกประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับมรรยาททางสังคม 6) จัดกิจกรรมจิตอาสาพร้อมนำเสนอโครงงานและประเมินผล 7) จัดการเรียนรู้แบบร่วมมือในข้อกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพ

บทความฉบับนี้เป็นการนำเสนอกรณีศึกษาของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ โดย

นำเสนอกลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการบริโภคยาสูบซึ่งมีวิธีการสอนที่หลากหลายดังจะนำเสนอ2กรณีศึกษาได้แก่ 1.) กรณีตัวอย่างการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ 2.) กรณีตัวอย่างการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอนกฎหมายควบคุมการบริโภคยาสูบ เพื่อให้ผู้อ่านที่มีความสนใจนำไปปรับใช้กับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในประเด็นอื่น ๆ ต่อไปได้

กรณีตัวอย่างการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ

การสอนโดยการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ เป็นกลยุทธ์การสอนโดยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดและได้ลงมือทำกิจกรรมโดยการทำโครงงาน (Project based Learning) ทีมผู้เขียนริเริ่มสอนด้วยโครงงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 เพราะสำรวจพบว่าในนักศึกษาโครงการพยาบาลผลิตพยาบาลวิชาชีพเพิ่มเพื่อแก้ไขการขาดแคลนพยาบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปี พ.ศ. 2551-2554) มีนักศึกษาชายประมาณ 10 คน ติดบุหรี่และครอบครัวของนักศึกษาประมาณร้อยละ 80 มีผู้ติดบุหรี่ พิมพันธ์ เดชาคุปต์ และคณะ (2556) จำแนกประเภทการสอนด้วยโครงงานโดยใช้ระดับความคิดของผู้เรียนและการให้คำปรึกษาของอาจารย์เป็นเกณฑ์ได้ 3 ประเภทคือ 1. โครงงานแบบผู้สอนกำหนดปัญหาและออกแบบให้ (Guided Project) 2. โครงงานแบบกำหนดปัญหาให้แต่ผู้เรียนออกแบบเอง (Less-guided Project) 3. โครงงานแบบผู้เรียนกำหนดปัญหาความสนใจและออกแบบการเก็บข้อมูลเอง (Unguided Project) ทีมผู้เขียนมีโอกาสได้ใช้การสอนโดยการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบด้วยโครงงานทั้ง 3 ประเภท คือในปีที่เริ่มมีนักศึกษาติดบุหรี่ปีแรก มีการจัดโครงการ “รักคนใกล้ชิด ครอบครัวปลอดบุหรี่” โดยงานกิจการนักศึกษาประกาศหาอาสาสมัครเข้ารับการอบรมเทคนิคการให้คำปรึกษาและมอบหมายให้ปฏิบัติการให้คำปรึกษาคนในครอบครัวและเพื่อนให้อดบุหรี่โดยใช้เวลานอกเวลาเรียน และเมื่อนักศึกษาในโครงการฯเรียนชั้นปีที่ 2 การสอนในรายวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลในหัวข้อการประยุกต์หลักจริยธรรมในการปฏิบัติการพยาบาลและดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ได้จัดเวลาเรียน 8 ชั่วโมง ให้นักศึกษาเรียนรู้การคิดแก้ไขปัญหาจากสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวนักศึกษาซึ่งมีบุหรี่มือหนึ่ง มือสอง มือสามอยู่ โดยมอบหมายให้ผู้เรียนออกแบบการรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบด้วยตนเอง และปีต่อ ๆมาในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลยังคงสอนด้วยโครงการจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง แต่เปลี่ยนระดับการคิดของผู้เรียนเป็นแบบผู้เรียนกำหนดปัญหาตามความสนใจและออกแบบการเก็บข้อมูลเอง (Unguided Project) ดังนั้รน พ.ศ. 2554-2555 จึงเริ่มมีโครงการจิตอาสา เกี่ยวกับการพัฒนาสื่อต่อต้านการสูบบุหรี่ไปใช้สอนจริงในโรงเรียนมัธยม ในการให้ความรู้ขณะเยี่ยมบ้านในวิชาสร้างเสริมสุขภาพและวิชาอนามัยชุมชนเป็นต้น

การสอนโดยการจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาล เป็นการสอนโดยใช้โครงงาน ซึ่งมีการจัดนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อยกลุ่มละ 10-15 คน ทุกกลุ่มมีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำกลุ่ม ในบทความนี้ขออธิบายกลยุทธ์การสอนในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพ ในปีการศึกษา 2552 ซึ่งกลยุทธ์การสอนด้วยการจัดโครงการจิตอาสาแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน 1. เตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจของผู้เรียน 2. ระบุปัญหาและออกแบบโครงงาน 3. ปฏิบัติการและประเมินผลโครงงาน 4. นำเสนอและแลก

เปลี่ยนประสบการณ์ 5. ประเมินตนเองและกระบวนการกลุ่ม ในแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมการเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1) การเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจของผู้เรียน

ในคาบเรียนแรกใช้เวลาในชั่วโมงเรียน 2 ชั่วโมง เป็นการนำเข้าสู่บทเรียนเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีจิตใจอ่อนโยนและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของพิษภัยบุหรี่ โดยการดูตัวแบบจากสื่อวิดีทัศน์ 3-4 เรื่อง ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับความรับผิดชอบ ความเสียสละ กรณีตัวอย่างจิตอาสาและพิษภัยบุหรี่ หลังชมสื่อวิดีทัศน์ ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเข้ากลุ่มเพื่อเข้ากิจกรรมสะท้อนคิด (Reflection) ว่าได้สาระอารมณ์และรู้สึกอย่างไรเกี่ยวกับสื่อที่ได้ชม เพื่อช่วยกระตุ้นและตอกย้ำรวมทั้งการทำความกระจ่างในค่านิยมของแต่ละคนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการชมสื่อวิดีทัศน์ร่วมกันโดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มร่วมสังเกตการณ์ จากนั้นให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอ บอกเล่าประสบการณ์หน้าชั้นเรียน โดยมีอาจารย์ร่วมกระตุ้นนำร่องให้แนวคิดที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนให้กระจ่าง ชัดเจนขึ้น และเมื่อเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนแล้วจึงมอบหมายใบงานเกี่ยวกับการดำเนินโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ ซึ่งระบุรายละเอียดขั้นตอนการทำโครงงานและแบบฟอร์มการเขียนโครงงานไว้ชัดเจน

2) การระบุปัญหาและออกแบบโครงงาน

ผู้เรียนทุกกลุ่มนัดประชุมกลุ่มย่อยนอกเวลาเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวิเคราะห์ปัญหาที่ตนสนใจ เพื่อออกแบบโครงงานว่ากลุ่มสนใจทำกิจกรรมใด อาจารย์ที่ปรึกษามีส่วนร่วมกระตุ้นให้มีการสังเกตและรวบรวมข้อมูลเพื่อเขียนโครงการให้สำเร็จภายใน 1 สัปดาห์แรก และมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนโครงการให้ชัดเจน ส่งให้อาจารย์ผู้ประสานงานวิชาพิจารณาเพื่อลดความซ้ำซ้อนละวางแผนสนับสนุนโครงการตามความเหมาะสมต่อไป

3) การปฏิบัติดำเนินโครงงานและประเมินผลโครงการ

ในช่วงสัปดาห์ที่ 2-5 เป็นการดำเนินกิจกรรมตามโครงการและประเมินผลกิจกรรม ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมนอกเวลาเรียน โดยมีอาจารย์ประจำกลุ่มเป็นที่ปรึกษาและอำนวยความสะดวก ผู้เรียนควรแบ่งหน้าที่กันดำเนินกิจกรรมโครงการ ประเมินผลโครงการและเขียนรายงาน ส่งอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นราย ๆ เพื่ออาจารย์ที่ปรึกษาสามารถติดตามความก้าวหน้าและให้คำปรึกษาเป็นระยะ ๆ

4) การนำเสนอข้อมูลและเรียนรู้ร่วมกัน

ในคาบเรียนสุดท้ายของการเรียนการสอนรายวิชา ผู้เรียนทุกกลุ่มเข้าเรียนโดยนำเสนอโครงการและประเมินผลโครงการพร้อมทั้งมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกันในชั้นเรียน โดยใช้เวลา 6 ชั่วโมง แบ่งให้ทุกกลุ่มมีเวลานำเสนอโครงการและประเมินผลกลุ่มละประมาณ 30 นาที

5) การประเมินตนเองและประเมินกระบวนการกลุ่ม

หลังการนำเสนอรายงานโครงการในชั้นเรียนแล้ว อาจารย์ที่ปรึกษาเข้าพบนักศึกษาในกลุ่มย่อยเพื่อจัดกระบวนการประเมินสะท้อนคิด โดยให้เขียนประเมินตนเองเป็นรายบุคคลว่า ขณะดำเนินโครงการร่วมกับเพื่อน ๆ ผู้เรียนมีความคิด อารมณ์ ความรู้สึกอย่างไร หลังจากนั้นให้ทำแบบประเมินกระบวนการกลุ่มตามแบบฟอร์มที่สถาบันกำหนดให้

การเรียนโดยโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ เป็นการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม โดยผู้เรียนมีโอกาสศึกษาสิ่งแวดล้อมรอบ ๆตัวและวิเคราะห์ปัญหาและดำเนินกิจกรรมเพื่อ

แก้ปัญหาตามสภาพจริง เป็นการฝึกทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกัน ผู้เรียนจะได้องค์ความรู้ในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาล รวมทั้งได้องค์ความรู้เรื่องการงดบุหรี่ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้คือการสรุปสาระและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากประสบการณ์ตรงของการสร้างสรรค์โครงงาน ขณะผู้เรียนนำเสนอโครงการ ผู้สอนจะสามารถสรุปให้ผู้เรียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับประเด็นพฤติกรรมเชิงจริยธรรมได้อย่างหลากหลาย การประเมินสะท้อนคิดเชิงคุณภาพพบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ทำความดี ได้ช่วยเพื่อนที่ติดบุหรี่มีความพยายามที่จะเลิกบุหรี่ได้สำเร็จ นอกจากนี้ได้รับรู้ความรู้สึกของผู้ที่ได้รับการบำบัดบุหรี่ ได้รับคำปรึกษาเพื่อเลิกบุหรี่ผู้ ให้คำปรึกษาบอกว่า “รู้สึกดีที่ได้ทำถึงแม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อยสำหรับผู้อื่น” ผู้เรียนที่เคยเสพบุหรี่กล่าวว่า “การงดสูบบุหรี่เป็นเรื่องยากลำบากมาก แต่รู้สึกซาบซึ้งที่เพื่อน ๆ มีน้ำใจช่วยเหลือและทำทุกอย่างเพื่อตัวเอง ทำให้รู้สึกเกรงใจเพื่อนมากเมื่ออดบุหรี่ไม่ไหว ต้องแอบมาสูบอีก เป็นความทรงจำที่บางครั้งทำให้รู้สึกละอายขณะสูบบุหรี่”

การจัดโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภายในตนเอง เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เกิดการค้นคว้า ทดลอง และหาข้อสรุปความรู้โดยตัวผู้เรียนเอง ตัวอย่างชื่อการดำเนินกิจกรรมเช่น 1) การสร้างนวัตกรรมสำหรับจัดสอนเรื่องพิษภัยของควันบุหรี่ในโรงเรียนมัธยม 2) การริเริ่มสร้างสรรค์จัดแข่งขันกีฬากับสถาบันต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์ให้ลดละเลิกบุหรี่ 3) การจัดกิจกรรมช่วยเหลือเพื่อนเลิก ละบุหรี่ในหอพักโดยการจัดน้ำดื่มให้ช่วงตื่นนอนและจัดมะนาวฝานบาง ๆ ให้ช่วงกลางวัน 4) ดำเนินการจัดสิ่งแวดล้อมในหอพักและอาคารเรียนให้เป็นที่ปลอดบุหรี่ ฯลฯ

กรณีตัวอย่างการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอนกฎหมายควบคุมการบริโภคยาสูบ

การเรียนรู้แบบร่วมมือคือ การสร้างบรรยากาศของการพึ่งพาและร่วมกันทำงานให้มีความรู้สึกว่าทุก ๆ คนได้ประโยชน์ รู้สึกชนะและชนะด้วยกันทุกฝ่า (ทิศนา แขมมณี, 2553) ในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพการพยาบาลในมโนทัศน์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบวิชาชีพการพยาบาล ผู้เรียนควรมีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป พระราชบัญญัติโรคติดต่อ พระราชบัญญัติประกันสุขภาพ พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ไม่สูบบุหรี่ นอกจากนี้ยังมีระเบียบกระทรวงสาธารณสุขที่ประกาศใช้ใหม่อยู่ตลอดเวลา เดิมการเรียนในหัวข้อกฎหมายดังกล่าวใช้การบรรยายเป็นหลักใหญ่ทำให้นักศึกษาขาดการตื่นตัวในการเรียน ผู้เขียนจึงได้สอนสอดแทรกเรื่องพิษภัยของบุหรี่ด้วยกิจกรรมการเรียนแบบทดสอบ (Pre-test) และเฉลยด้วยการชมซีดีสคริปตัวอย่างสั้น ๆ และส่งเสริมให้มีการเรียนรู้แบบร่วมมือ การใช้กระบวนการกลุ่มสามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ร่วมกันได้ดี การจัดสอนใช้การประยุกต์การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เริ่มด้วยลำดับแรกคือการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อได้ทำงานร่วมกัน ลำดับที่สองจัดให้ผู้เรียนมีการขยายการเรียนรู้ของตนเอง และผู้อื่นให้มากที่สุด ลำดับสุดท้ายผู้เรียนสรุปสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิธีการสะท้อนคิดว่า ได้อะไรจากการเรียน บทบาทของผู้เรียนที่สำคัญที่สุดคือความรับผิดชอบในการเรียนตามขั้นตอน ดังนี้ 1) เรียนรู้ตามใบงานที่ได้รับมอบหมาย 2) ดำเนินการขยายความรู้ให้สมาชิกในกลุ่มย่อยได้เรียนรู้อย่างทั่วถึง 3) แบ่งหน้าที่และร่วมกันในกลุ่มในการขยายความรู้ให้ทุกคนในชั้นเรียนได้เรียนรู้ การเรียนรู้แบบร่วมมือ มีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมี

ความแตกต่างกันในเรื่องการจัดกลุ่มศึกษาเนื้อหาและการทดสอบ การคิดคะแนน ผู้สอนควรเลือกรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับบริบทผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้และระยะเวลาในการเรียน ตัวอย่างการเรียนรู้แบบร่วมมือที่ใช้บ่อยในระดับอุดมศึกษาเช่น 1) กระบวนการเรียนการสอนในรูปแบบจิ๊กซอว์ (Gig Saw) 2) รูปแบบกลุ่มสืบค้น (GI: Group Investigation) 3) รูปแบบกลุ่มร่วมมือแข่งขัน (TGT: Team-Game-Tournaments) เป็นต้น

กรณีตัวอย่างการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือในการสอนกฎหมายควบคุมการบริโภคยาสูบในประเด็นเกี่ยวกับ “พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่และประกาศกระทรวงสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง” ทีมผู้สอนเลือกรูปแบบกลุ่มสืบค้น (G.I.) ด้วยเหตุผลที่ผู้เรียนมีจำนวนมากและมีช่วงการสอน 1 – 2 ชั่วโมงเท่านั้น ประกอบกับยุคปัจจุบันผู้เรียนส่วนใหญ่ มีอุปกรณ์สื่อสารเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการสืบค้นข้อมูลและมีทักษะการใช้อุปกรณ์สื่อสารดี

การจัดสอนมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มโดยคละเพศ วัย และความสามารถในการพูดและคิด 2) มอบหมายเนื้อหาให้ผู้เรียนศึกษาข้อมูลก่อนเข้าห้องเรียน 1 – 2 สัปดาห์ 3) ในช่วงคาบเรียนจัดให้ผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสรุปผลการศึกษาในกลุ่มย่อย 4) มอบหมายให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอผลการเรียนรู้ สรุปกิจกรรมการเรียนการสอนโดยผู้สอน มีดังนี้

1) เริ่มเตรียมความพร้อมก่อนเรียนโดยการแนะนำทักษะในการเรียนแบบร่วมมือและมอบหมายผู้เรียนให้จัดกลุ่มย่อยนอกเวลาเรียน

2) มอบใบงานให้ทุกคนศึกษาความรู้ก่อนเข้าเรียนล่วงหน้า 1 – 2 สัปดาห์ และเขียนสรุปเนื้อหาในรูป Concept Mapping (รายบุคคล) ส่งก่อนเข้าเรียนประมาณ 2 วัน

3) จัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง โดย

3.1 นำเข้าสู่บทเรียนโดยทำ Pre-test และเฉลยด้วยสื่อ VCD

3.2 จัดสิ่งแวดล้อมผู้เรียนเข้ากลุ่มย่อยร่วมอภิปราย วิเคราะห์สาระเพื่อหาบทสรุปตามประเด็นที่ผู้สอนมอบหมาย เช่น ความแตกต่างในพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ.2535 กับร่างพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์ยาสูบฉบับใหม่ บทบาทพยาบาลวิชาชีพตาม พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ ความแตกต่างของสถานที่ปลอดบุหรี่ 100% และสถานที่ไม่ปลอดบุหรี่ 100% ฯลฯ

3.3 สร้างแรงจูงใจในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยตัวแทนกลุ่มนำเสนอการสรุปประเด็น กลุ่มละประมาณ 10 นาที

3.4 ผู้สอนสรุปเพิ่มเติม และประเมินผลโดย Post test

หลังการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพ ผู้เรียนมีความสนุกในการเรียนมากขึ้น และมีการพัฒนาสัมพันธภาพสอดคล้องกับผลการวิจัยของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 2009b อ้างในเบลลันกา เจมส์ และแบรนด์ รอย, 2554) ที่สรุปผลการส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าทำให้มีการอภิปรายหรือถกเถียงเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดมุมมองที่หลากหลาย กระตุ้นให้เกิดการกระตุ้นการเรียนรู้ พัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้และทำให้เกิดเจตคติเชิงบวกในการเรียนรู้ได้ดี

บทสรุป

การจัดสอนสอดแทรกเรื่องการควบคุมการบริโภคยาสูบในวิชาจริยศาสตร์และกฎหมายวิชาชีพทางการพยาบาล ผู้สอนควรวางแผนออกแบบการสอน

ให้ผู้เรียนได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้กัน มีการทำกลุ่มย่อย เพื่ออภิปรายสิ่งที่ตนรู้ในกลุ่มย่อย และมีการนำความรู้มาใช้ปฏิบัติจริง อาจด้วยวิธีถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น หรือจัดโครงการมีการดำเนินกิจกรรมและประเมินผล เพื่อให้มีการสะท้อนคิดตกผลึกความรู้ ซึ่งผลของการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาได้ดีกว่าการฟังบรรยายเป็นหลัก การสอนโดยการเรียนรู้แบบร่วมมือส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการนำเสนอสิ่งที่กลุ่มตกผลึกการเรียนรู้ให้เพื่อนในชั้นเรียนฟัง สามารถทำให้ผู้เรียน เรียนรู้หลายเรื่องมากประเด็นได้ใน 1-3 ชั่วโมง การสอนโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนดำเนินงานในโครงการจิตอาสาภายใต้แนวคิดการควบคุมการบริโภคยาสูบต้องใช้เวลาในการดำเนินโครงการ และนำเสนอผลความก้าวหน้าของโครงการจำเป็นต้องใช้เวลาในคาบเรียนมากขึ้น แต่การที่ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินโครงการมีการลงมือปฏิบัติเพื่อควบคุมการบริโภคยาสูบตามบริบทของปัญหาและแหล่งประโยชน์ของผู้เรียน สามารถทำให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้และสนุกกับการเรียน มีเจตคติเชิงบวกในการเรียนรู้ รู้สึกว่าตนใช้เวลาอย่างมีคุณค่า ได้สร้างประโยชน์แก่สังคมจริง ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการควบคุมการบริโภคยาสูบสอดแทรกในวิชาปกติ เป็นงานที่ท้าทาย ถ้าผู้สอนเล็งเห็นความสำคัญของบทบาทของพยาบาลวิชาชีพในขณะที่เป็นผู้สอนนักศึกษาพยาบาล การช่วยนักศึกษาพยาบาลให้งดบุหรี่อย่างเป็นกระบวนการเป็นสิ่งจำเป็น เพราะนักศึกษาพยาบาลวันนี้ คือ พยาบาลในวันหน้า พฤติกรรมการสูบบุหรี่ของพยาบาลเป็นตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความขัดแย้งในการแสดงบทบาทเชิงจริยธรรมวิชาชีพ ทำให้การรณรงค์เพื่อลดการสูบบุหรี่ในกลุ่มประชาชนไม่ประสบความสำเร็จ การเข้าถึงตัวผู้เสพแต่ละบุคคลที่เป็นนักศึกษาพยาบาลเพื่อช่วยเหลือให้งดบุหรี่โดยเฉพาะเป็นการออกแบบด้วยตัวนักศึกษาพยาบาลที่วัยเดียวกันทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากภายใน (inside out) ของแต่ละคนเป็นกระบวนการปรับพฤติกรรมที่ไม่ใช่การรณรงค์เชิงเหวี่ยงแห เป็นการออกแบบการงดบุหรี่ที่เปรียบเสมือนการตัดเสื้อเฉพาะตัวซึ่งมีประสิทธิภาพกว่า เกิดการเรียนรู้หลากหลายมิติ ทั้งในแง่ผู้ติดบุหรี่และผู้ช่วยเหลือให้เข้าถึงกระบวนการ (process) การเสพติดและการช่วยเหลือเยียวยา เกิดประสบการณ์ตรงซึ่งสามารถนำไปต่อยอดปรับใช้ได้จริงเมื่อสำเร็จไปเป็นพยาบาลวิชาชีพ การร่วมมือกันสอนสอดแทรกการควบคุมการบริโภคยาสูบในวิชาปกติ ซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จะสามารถช่วยทำให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาทั้งความรู้ ทักษะและเจตคติจะนำไปสู่ความยั่งยืนของการเรียนรู้ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติงานด้านการควบคุมการบริโภคยาสูบในชีวิตประจำวันของผู้ดำรงวิชาชีพพยาบาลได้

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทัศนา บุญทอง, อังคณา สริยาภรณ์, สุนทราวดี เธียรพิเชฐ, อรัญญา เชาวลิต, ศิริพร ขัมภลิขิต, ทัศนีย์ นะแส และเสาวรส จันทมาศ. (2558). *คู่มือส่งเสริมจริยธรรมสำหรับองกรค์พยาบาล:กลไกและการปฏิบัติ.* นนทบุรี: สภาการพยาบาล.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์, พเยาว์ ยินดีสุข, และราเชน มีศรี. (2556). *การสอนคิดด้วยโครงงานการเรียนการสอนแบบบูรณาการ ทักษะในศตวรรษที่21.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์ชัย ชัยมงคล. (2554). *ห้องเรียนอนาคตในศตวรรษที่ 21.* สืบค้นจาก http://182.93.220.76/KMsec5/?name=research&file=readresearch&id=22

เบลลันกา เจมส์ และแบรนด์ รอย. (2554). *ทักษะแห่งอานาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษ์ที่ 21* [21st Century skills : Rethinking How students Learn] (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, ผู้แปลและเรียบเรียง) กรุงเทพฯ: โอเฟนเวิลด์ส์.

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. (2557). *คู่มือจิตอาสา.* สืบค้นจาก http://kijakran.rpu.ac.th/template2/ article_inside.php?article_id=142,

สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี. (2546). *จรรยาบรรณพยาบาล ฉบับปีพุทธศักราช 2546.* พิมพ์ครั้งที่ 2, นครปฐม: โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขของอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักควบคุมการบริโภคยาสูบ. (2015). 10 ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ *Newsletter* 30, p. 24